



У редакцію надійшли нові книги



Олена Щербань [Воробйова І.А. Чарівний світ народного мистецтва. Опішнянський розпис: комплект наочних посібників для дошкільних закладів та початкової школи. – Х.: ТОВ Вид-во "Ранок", 2007. – 10 арк.]



РЕЦЕНЗІЯ НА ПОСІБНИК ВОРОБЙОВОЇ І.А. "ЧАРІВНИЙ СВІТ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА. ОПІШНЯНСЬКИЙ РОЗПИС"

О. Щербань

Побачивши в Гончарській книгозбірні України Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному яскравий альбом під назвою "Чарівний світ народного мистецтва. Опішнянський розпис", я щиро зраділа. Подумалося – нарешті почали з'являтися наочні матеріали на підмогу вчителям та вихователям, які викладають гончарство. Давно очікуваний посібник Ірини Воробйової, що побачив світ у 2007 році в харківському видавництві "Ранок", є частиною серії під назвою "Демонстраційний матеріал з образотворчого мистецтва", до якого, як зазначено на обкладинці, входять: "Чарівний світ народного мистецтва. Петриківський розпис", "Чарівний світ народного мистецтва. Косівський розпис" та робочі зошити до кожного з них. У зверненні до вихователів, вчителів і батьків зазначено, що автор намагалася підібрати методичний матеріал так, щоб під час занять із образотворчого мистецтва можна було "ознайомити дітей із історією виникнення розпису; навчити бачити і розрізняти різні елементи розпису; показати послідовність і способи нанесення елементів розпису; навчити вписувати подані елементи в певні геометричні та силуетні форми відповідного кольору; познайомити дітей з технікою малювання, підвести їх до власного творчого процесу; розвивати естетичні смаки дітей та сприяти розумінню творів народного мистецтва". Що ж, видання надзвичайно актуальне та багатообіцяльне. Хотілося б відзначити ідею, ентузіазм автора видання Ірини Воробйової, яка, до того ж, сама виконала малюнки до нього, адже це значний обсяг роботи. Зауважу, що потрібно заохочувати вчителів публікувати свої методичні доробки, але необхідно ретельно перевіряти їх, готуючи до друку. Не применшуючи значення даного альбому, а лише з метою недопущення подібних помилок у майбутніх подібних виданнях, які нині є надзвичайно дефіцитними, оскільки в них є потреба, тому й зникають з продажу з неймовірною швидкістю, висловлю деякі свої зауваги.

Згідно зі змістом, альбом правильніше було б назвати "Елементи орнаментики опішнянських гончарних виробів". На кольоровій палітурці подано фото двох опішнянських глиняних куманців – масової продукції заводу "Художній керамік" – та іграшки-коника, на мою думку, не опішнянського походження. Відповідно до назви, альбом мав би приваблювати, вже починаючи з обкладинки, різнобарв'ям опішнянської мальовки. Тому доцільніше було б на ній зобразити найкращі зразки продукції опішнянського гончарства.

На перших трьох аркушах з десяти подано на око привабливі кольорові малюнки елементів орнаментики та послідовність їх виконання. Перерахую у тому порядку, в якому їх зображено: "квітка, ягоди, сердечко, ягоди, зубчики, підковки, гілка, квітка, квітка, перчик, кривулька, квітка, метелик, ягоди, листочки, гілочка, листочки". Можливо, їх варто було б згрупувати. По-перше, частина назв не відповідає усталеним в народному гончарстві. По-друге, обриси зображених елементів є псевдоопішнянськими. А "сердечка", "перчики" та "метелики" не притаманні опішнянській мальовці.

Два наступні аркуші заповнено зображеннями "іграшок-свищиків" у вигляді коника, козлика та півника. Складається враження, що їх змальовано з гумових дитячих іграшок, особливо коника. Зокрема, не зрозуміло, чому ж півник називається "свищиком", якщо в нього такий пишний хвіст. Відомо, що отвір для свисту в опішнянських півників-свищиків знаходиться саме в хвостіку [3]. А таких ріжок опішнянські іграшкарі ніколи не дарували своїм глиняним козликам. Баранчика та поросятка намальовано більш-менш правильної форми, але "розмальовано" іграш-

ки в авторській манері, але аж ніяк не в опішнянському стилі, та й кольорова гама не зовсім відповідна.

На наступних чотирьох аркушах зображено глиняний посуд. Його форми та оздоблення – політ фантазії художниці на вільню, також далеко від опішнянської, тему. Ринки формою нагадують макітри, горщики – чавунці. Глиняний "слоїк" (банку) невірно названо "діжкою". Не зовсім коректно подано пропорції виробів. Зокрема кухлик вдвічі більший від глечика, тарілку ніколи не робили у вигляді плоского круга. Лише на одному з 19 намальованих виробів, і хоч в дещо інтерпретованому вигляді, але розпис змальовано з оригінального куманця [2–3]. До речі, колоподібний фігурний посуд – куманець не варто називати "бубликом".

На останній сторінці подано плитки. Їх орнамент більш-менш наближено до дійсності, але їх чомусь названо "кахлями".

Таким чином, в учнів та вихованців після перегляду цього альбому складеться неправильне враження про опішнянський розпис. А ще з власного педагогічного досвіду хочу наголосити, що буде дуже складно пояснити дитині, чому кухлик намальовано більшим, ніж глечик, чому чавунець – це горщик. Якщо учні копіюватимуть подані в альбомі елементи, то їхні розписи будуть аж ніяк не опішнянськими.

Окремо зауважу про зміст методичних рекомендацій до альбому. Складаються вони з "Тематичного словника", "Загальних відомостей про кераміку", "Основ та особливостей опішнянського розпису", "Характерних ознак опішнянського розпису", списку літератури (12 джерел).

Починається словник "неймовірним" за змістом "Тематичним словником" із 27 термінів. Коротко скажу, що словник переповнений неправильними, перекрученими відомостями. У кожному словниковому визначенні є принаймні одна помилка. Для прикладу наведу на мій погляд найбільш абсурдні: "Глечик, глек. Висока кругла переважно глиняна посудина, злегка розширена в нижній частині; глечик гладушник, дзбан, гладун, тиква, глиняк, амфора"; "Баклага, боклага. 1. Невелика дерев'яна або металева плоска посудина, барило для зберігання води або іншої рідини, мазниці (для дьогтю). 2. Невеличка металева, сплюснута з боків пляшка, яку носять при поясі у походах" (с.4). "Кухоль. Металева або череп'яна посудина з ручкою для пиття; кінва, конівка, коновка, кварта, карватка. Велика склянка з вушком" (с.4). "Таця (рідко). 1. Те саме, що піднос. 2. Те саме, що таріль". У словнику подано визначення "Пастилаж. Скульптура або фігура з розім'ятої та обпаленої глини" (с.5), але через сторінку пояснено по-іншому: "Процес нанесення кольорових глин на злегка підв'ялений виріб дістав назву техніки пастилажу" (с.7).

У "Загальних відомостях про кераміку" подано коротку інформацію про технологію гончарства, зібрану далеко не з фахових видань, до того ж невдало скомпоновану. Ав-

тор подає інформацію про те, що хвилястий орнамент був символом води, не пояснюючи про інші види орнаменту, взагалі, що таке орнамент. А чого варте пояснення на с. 7: "вироби з кольорової випаленої глини, вкриті поливами, являють собою окремих вид кераміки – майоліку" (для порівняння, наведу визначення із словника: "Майоліка. 1. Випалена глина, укрита поливою та малюнками (виріб з такої глини). 2. Сукупність таких виробів" (с. 4)).

У розділі "Основи та особливості опішнянського розпису" знайомимось чомусь з описом форм (не орнаментами) опішнянських виробів. Наприклад про барильце стверджується, що воно "менш видовжене, ніж чернігівське, і має чотири ніжки обтічної форми, що поліпшують масу виробів" (с.9). Але звідки дитина може знати яке ж те чернігівське барильце? І як ніжки поліпшують масу виробу? Незважаючи на подану інформацію про те, що "голови (зооморфного посуду – О.Щ.) завжди гордо підняті й прикрашені рогами дивовижної краси", на малюнку Д, на якому подано світліни опішнянської зооморфної скульптури – лише два "рогаті" барани, він є окрасою розділу. Незрозуміло тільки, чому ж відсутнє фото в першу чергу мальованих опішнянських гончарних виробів.

Останній розділ "Характерні ознаки опішнянського розпису" переповнений перекрученими фактами. Авторка характеризує кольорову гама "гла" опішнянських виробів; неправильно відносить до "елементів візерунка" "метеликів" і "сердечка"; контур називає "обвідною лінією", стеку – "патичкою". Але найбільш обурює твердження на с.14 про те, що "у роботі з дошкільнятами використовується спрощений дидактичний зразок, складений за мотивами опішнянського орнаменту". Прикро, але основного, саме опішнянських мотивів і бракує.

Отже, за відсутності фахових методичних посібників з гончарства, подібні до рецензованого видання є своєчасними і необхідними. Але враховуючи той факт, що вони розраховані на дошкільнят і покликані творити, а не спотворювати їх мистецькі смаки, необхідно обов'язково звертатися по допомогу до відповідних фахових установ.

На мою думку, альбом Ірини Воробйової "Чарівний світ народного мистецтва. Опішнянський розпис", потребує фахової кореляції та негайного перевидання, щоб де-факто сприяти розвитку естетичних смаків дітей та розумінню творів народного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Манучарова Н. Д. Кераміка і гутне скло / Н. Д. Манучарова // Нариси з історії українського мистецтва. – К.: Мистецтво, 1966. – 163 с., іл.337
2. Тищенко О. Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII–XVIII ст.) / О. Р. Тищенко. – К.: Либідь, 1992. – 192 с.
3. Щербань О. Техніка виготовлення півників-свистунців Опішньому / Олена Василівна Щербань // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С. 183–187.

Стаття надійшла в редакцію 09.09.09 ■